

Miklosovits László

Egerszegi naplórészletek

Miklosovits
László
rajza

Telt az idő, s úgy 1961 környékén, tavaszán eljött az a pillanat is, amikor a nyomda ablakán belesve, már azt figyelhettem izgalommal, hogy a Zalai Hírlap azon példányát nyomják, melyben egy rajzom is szerepel.

Az akkori szerkesztők, újságírók, a tekintélyes méretekkel rendelkező Hány Sándor, törekeny, apró feleségével, majd későbbiekben a fiatalok közt gyakran felbukkanó, pocakosodásra hajlamos Ajkay Jenő – jó szándékkal, figyelemmel kísérték első lépteimet.

Persze a dolog azért mégsem volt egyértelműen pozitív. Azon túl, hogy ezek a rajzocskák, zsengek – kivált így utólag nézve –, nem voltak tökéletesek, ám ezt még az is tetézte, hogy az akkori szerkesztők, vagy a főszerkesztő igénye szerint, szívesen aktualizálták a képeket, s ma már kicsit komikusnak ható politikai célzatú címekkel látták el.

Persze az ilyen címadásokból néhány kellemetlen helyzet is keletkezett. Példaként említem, hogy az anyámról készült rajz mellett, akkori élettársáról készült rajzom *Apám* címmel jelent meg. Amellett, hogy pocskéul éreztem magam, a későbbiek során ez számos félreértésre adott okot.

Steiner Károly, talán hat-nyolc éves lehettem, mikor élettársául szegődött a két gyermek nevelésével küszködő anyámnak. Jellegzetes figurája volt az ötvenes

évek Zalaegerszegének, hiszen kocsis volt. Volt konflisa, fiákerje. A változatos napi fuvarok mellett megvolt az állandó klientúrája, főorvosok, orvosok, kereskedők. Érzelmileg nagyon távol állt tőlünk. Velünk, gyermekekkel nem is foglalkozott. A megszenvedett múltért örökké valamiféle kárpótlásra várt. Valahonnan, valakitől.

Hozzá alig-alig köthető foszlányok, illatok, szagok hagytak bennem mély nyomot. Alvás a friss, szénaitlatú jászolban! A gőzölgő trágya minden mással össze nem egyeztethető szaga. Meg képek, hangok. A megmámosodott lovak vágatása, rebbenő sörényük, horkantásaik, értelmes, mélybarna szemük. Csutakolásuk a Zalában, hátukra szőrén ülve érezni a meleg, élő, csupa izom testet. Krúdys hangulatú kocogás, felhúzott ernyővel a városban, vagy irány Csácsbozsok! A búcsú, ahonnan, a tarka forgatagból úgynevezett „*bugyigás korsóval*” (pocakjában borsó nagyságú golyó kotyog) a konflis oldalán imbolygó fényű lámpásokkal, késő este tértünk haza.

Visszatérve a hírlapi kapcsolatokra, amelyek a későbbiek során mindenképp hasznosultak, hiszen anyám hosszas betegségét, majd halálát követően egy lett a pénzkereseti lehetőségek közt. A munkakapcsolat szépen alakult, több rajzomat, vázlatomat publikálták. Rejtvényhálót, fejleceket rajzoltam. Megismerkedtem az *Olajmunkás*

című lapot szerkesztő Ferencz Győzővel, munkáival, fordításaival. A Zalai Hírlapnak is bedolgozott. Az ismeretségnek köszönhetően néhány, általa fordított irodalmi mű illusztrációját elsőként készíthettem.

*

Volt időszak (1962), a középiskolai tanulmányaim megszakítását követően, amikor a helyi Nemzeti Bankban dolgoztam. Ez komoly dolognak számított, hiszen erkölcsi bizonyítvány szükségeltetett alkalmazásomhoz. Itt nap, mint nap pénzt olvastam; egy rácsos deszkalapon a pénzérméket rázni, érméket *rolnizni* nem igazán lélekelmő feladat. Különösen, ha az ember zsebe üres, állandóan pénzhiánytól szenved. Tenyere estére a pénztől feketedik, záraskor meg állig erő papírpénz-kupacot cipel be, a hatalmas páncél trezorba. Undorító foglalatosság! A munka végeztével irány a Nefejejts Presszó (*a Dísztér kialakításakor ez a földszintes épületcsoport, a közkedvelt „Nefi”-vel együtt nyomtalanul eltűnt. Az egykori alkalmazottak, vendégek sorsa is feledésbe merült*). Jó néhány este doboltam itt, majd éjszaka, örökké álmosan a Zalai Hírlap számára készítettem rajzokat.

Valami csoda folytán ebből az időszakból őrződött meg egy képecském. A szokásos hosszúra nyúlt nap után az Ady utcában sétáltam, s megláttam az éjszakai fényektől övezett zsinagógát. Az ebből az alkalomból született rajzot első önálló zalaegerszegi kiállításom alkalmával (1998) ajándékoztam a Városi Hangverseny- és Kiállítóterem részére. Nemrég ott jártamkor örömmel konstatáltam, hogy megőrizték, bekeretezve az épület egyik irodájának falát díszíti.

*

KISZ klub. Megtévesztő a név, mert az ott megforduló fiatalok java nem holmi politikai érdeklődésből látogatta (*ma a Göcseji Múzeum épülete*), hanem a hét végi, úgynevezett zenés teadélutánoknak álcázott táncos estékért.

Ebben a jeles épületben zajlott az első Ki-Mit-Tud válogatás (1961), melyre Totyó haverommal, mi is készültünk. Ő kezdő éveit taposta a Műszaki Egyetemen, jómagam a művészeti középiskola padjait koptattam. A jó zene, a jazz imádata fűzött össze bennünket. Gyógyszerésztanonc barátunknál együtt hallgattuk – a zöld varázsszemre tapadva – világvevő rádióján sokszor hajnalig a nyugati adókat: Luxemburgi Rádiót, Szabad Európát. A háború után, a nagy elkobzásokat követően alig-alig voltak világvevő rádiók, a családok többségénél csak a központilag vezérelt fadóboz rádió szólt.

Akkoriban Tabányi Mihály, a virtuóz harmonikaművész volt az egyik hazai sztár, bár ez a fogalom nagyon távol állt a közfelfogástól. Érdekes véletlen, hogy évek

múltával lakhelyemen, Albertirsán a legendás zenésszel sűrűn adódik lehetőségem találkozni. A művész itt, pontosabban a környéken született, rokoni szálak fűzik ide. Albertirsa díszpolgára, s mint ilyen, többször megfordul a helyi *Baráti Kör* összejövetelein, játékaival, közvetlenségével örvendeztet meg bennünket.

Nos Totyó – becsületes nevén Tóth József – lélegzetelállítóan játszott tangóharmonikán. Ha lehunyt szemmel hallgattuk, mintha maga Tabányi „herflizne”. A tangóharmonika amúgy divatos hangszernek számított, talán a „nagy testvér” hatása miatt, szinte nemzeti hangszerré vált. Így aztán nem csoda, hogy a KISZ-klubbeli *Ki-Mit-Tud* fellépésre igyekezvén, a szűk nadrágos, hosszú hajú ifjak, de főleg a vállamon cipelt gitár meglepte az arra sétáló rendőrt.

– Azt! – mutatott a gitárra (talán még soha nem látott ilyet). Azt az izét, azt rögtön tűntessék el!

A fellépés remekül sikerült, bár itt-ott döcögött, időnként meg túlzottra sikerült az erősítés, hiszen csak egy veterán *Néprádió* szolgált erre a célra. Bár nem indultunk a budapesti döntőbe, porcelán vázát, szobrocskát nyertünk első díjként fellépésünkkel.

A tekintélyes zsűriben helyet foglaló Takács István pedagógus, angoltanár, később jó tollú újságíró (*Magyar Ifjúság, Magyar Nemzet, stb.*) dicsérete meghatott bennünket. Talán jobban érthető, ha elmondom, hogy az előadott dalainkat, spirituálékat, gospeleket mindössze (*rádióbeli*) hallás után tanultuk, szövegeik túlnyomó részét úgymond „halandzsáztuk”.

A helyi sajtó – *Hasznos kezdeményezés – közepes színvonal* – címmel imígyen számolt be a „jelentős” eseményről:

„... A műsor változatos volt, a színvonal – közepes. Borsos Zsuzsa például népdalokat ígért és műdalokat énekelt. Németh Gyula zongorakísérete viszont gyakorlott kézre vallott. Végh István saját költeménye a zsűri első díját kapta, de szerintünk igen közepesen sikerült vers volt. Bognár Sándor és Göröcsi István hegedűkettőse nem volt összehangolt. A produkció látszott, hogy a kontrást fellépés előtt két perccel kérték fel a közreműködésre. Ugyancsak az összeszokottság hiánya ütközött ki a klub tánczenekara és Levacsics Irén közös műsorában. A táncdalokat az énekesnő kénytelen volt teljes hangerővel énekelni, mert a zenekar állandóan fortissimóban játszott.

Az első díjat kapott Miklosovits-Tóth pár kultúráltnak adott elő spirituálékat, de a túlságosan erős zenekíséret itt is rontott az összképen.”

(Ferencz Győző írása – részlet)

Nyomunkban hamarosan jött a következő generáció. Hota – Orbán Sándor. Fantasztikus, idétlenül hosszú, zongorahúrokkal felszerelt basszusgitárokat barkácsolt. A húroktól minden ujja fájt, iszonyatosan szenvedett, de nagyszerűen hangzottak a *Duane Eddy* és *Shadows* számok.

Tunyó. A karrierjét Győrben építgető Tunyogi színészházaspár gyermeke, Peti itt nevelkedett nagynénjénél. Kezdetben dobolt, majd tőlünk igyekezett ellesni az általunk birtokolt, csekélyszámú gitárakkordot. Később ő lett a csapat frontembere. A közelmúlt pedig a *P. Mobil*beli sikeres pályafutásáról, lányai sikertörténetéről szól.

Dörge – Horváth Péter. Vasutas szülők gyermeke. A Zárda környékén laktak, szárnypróbálgatásaival, szaxofon-gyakorlásával, *Bill Haley* futamokkal keserítette a szomszédjaik életét. Útja az *Old Boys* együtteshez vezetett.

Trutymó – Tóth János Rudolf, vagyis Tóth János öccse és Kerekes Isti, hónapok alatt hegedűvel már komolyzenei képzésben részesültek, de végül csakhamar magához vonzotta őket az új zene. Nagyszerű hallása, hangja, gitárjátéka mellett zeneszerző képességei is megmutatkoztak. A *Bergendy Együttes* pályafutásában teljes album fémjelzi, de a *Hobo Blues Band* tagjaként is emlékezetes fellépéseket produkált.

Isti – Kerekes István is képzett zenész, több hangszeren játszott, hangszerelő és zeneszerzői képességekkel bírt. A *Ciklon* feloszlását követően, új zenekarával úgymond „vendéglátózt”. Egy óriási skandináv tengerjáró fedélzetén játszottak, bejárták vele a világ különböző tájait. Csak kapkodtam a fejem, amikor egy-egy képeslap érkezett tőle; „Épp most léptük át a déli sarkkört!” és más hasonló, rövid üzenetekkel.

Visszakanyarodva történetünkhöz, a KISZ-klub tánczenekarából lassan formálódott a *Ciklon* együttes. A tagok közt Apró, aki melleleg szobafestő, a dobok mestere, a „zsiráfnyakú” Kricsár Péter és még néhányan kísérték jó ideig a változásokat. Tunyó – azaz Tunyogi Peti vonzotta a csinos lányokat, így csapódott hozzájuk a mokány, jó hangú, vörös hajú leány (aki úgy tudom később fodrász lett – ő lenne Levacsics Irén?). Így már énekes is volt, bátran indultak tévészereplésre.

*

A Kosztolányi utca sarkán (*ma önkiszolgáló étterem*) pezsgő kulturális élet (1960-61), Vannay János bácsi vezényelte zenekari próba, amatőr színjátszás zajlott. A Palotai Pista bácsi vezette színjátszó próbákból jómagam is kivettem a részem, úgy emlékszem övkendő legényként, *Federico Garcia Lorca* darabjában szerepeltem. A csapat oszlopos tagja a színészettel kacérkodó Kosaras Vilmos, becenevén Pufi volt. De a komolyzene is megérintett. Egy zenekari tag hiányzása idézte elő sikeres beugrásomat. János bácsi jó ritmusérzékemre felfigyelve ültetett az üstdobok mellé. Az üstdob kotta szerinti forgatása, a dobverők használata, gyakorlás, rövid próba után sikeresen vészeltem át a szereplést, pedig egy fontos, úgynevezett szünet közti beütés – ami az egész darab lüktetését befolyásolta –, nehezítette a

Miklosovits

László:

X Jancsi

darabot. Természetesen ezzel pályafutásom le is zárult, csak később, más területen kamatoztattam ilyen irányú képességeimet.

A számos, itt megforduló fiatal közt hamar barátokra találtam. Akadtak alkalmi ismeretségek, mint például Keszeg, a hozzám hasonló korú, lencsőke Csontos Peti, vagy a fiatalabb korosztályból Hadnagy Gyurka.

A többi fiatalember, renkhagyó módon mind-mind idősebb volt nálam, tehát volt kiktől tanulni. A teljesség nélküli felsorolásban szerepel Schandl Gábor László, Gaál Károly, Boda György, Kosaras Vilmos. Hozzájuk csapódva számomra új lehetőségek nyíltak, új ismeretekre tettem szert. Ők mindahányan elkötelezték magukat – valamilyen formában, mértékben, valamilyen szinten – a művészetekkel: irodalommal, költészettel, színházzal.

Gaál Károly Petőhenyéről került Zalaegerszegre. Dolgozott kirakatrendező, dekoratőrök közt a Mártírok útján, majd a Városi Könyvtárban, ahol sűrűn megfordultam. Számtalanszor el is viccelődtek velem az ott dolgozók, hogy miért nem hozok ételhordót magammal, vagy kétnapi hideg élelmet, mert volt idő, mikor kora reggeltől késő estig bújtam a könyveket, bóklásztam a galérián, rejtett ritkaságok után kutatva. Izgalmas események is történtek, néha egy-egy író-olvasó találkozó tarkította a könyvtár programját. Így találkoztam például a még nem igazán ismert Végh Antallal. Az ott dolgozók közül a közelmúltban már csak Nyakasné Turi Klárával sikerült

Miklosovits
László:
Keszeg

találkoznom, ő az istápolója napjainkban Keresztury Dezső hagyatékának.

Gaál Karcsi rendületlenül ontotta magából a szebbnél-szebb verseket, valamiféle Montmartre-i hangulatú zalai művészeti közösségről, verseiben pedig egyfajta „*totalis realizmus*”-ról álmodozott. *Évszakok* címre kerestelt, költeményeket tartalmazó füzetkáját, maga kötötte kis albumocskáját máig őrzöm.

Petőhenyén többször megfordulva, megismerkedtem családjával, a kis falusi kultúrbirodalommal, rendkívül művelt, energikus nővérével, pedagógus édesapjával, aki ilyenkor – örvendezve fia baráti társaságán – különleges eseményekre tartogatott szivarjai egyikére gyújtott.

Nemrégiben (2008) került felavatásra a petőhenyei önkormányzat modern, információ-közvetítő lehetőségekkel ellátott, id. Gaál Károlyról elnevezett könyvtára. A régi iskolaépület egy dombon van – mellette a Makovecz-féle kis templom és a kicsinosított kálvária – s ezt a régi iskolaépületet újították fel, lett belőle könyvtár.

A falubeliek még emlékeznek rá, hogy Gaál igazgató úr a petőhenyei iskola könyvtárában milyen sok könyvritkaságot őrzött. Néha féltve mutatta meg a gyerekeknek, tanítványoknak. A könyveket aztán (hálás utókor!) széthordták a hatvanas években.

Az ünnepi alkalommal megemlékeztek a Gaál-család többi tagjáról is (pedagógusok, népművelők mindannyian),

áldozatos munkájukról. Dr. Gyimesi Endre, Zalaegerszeg polgármestere (*valaha egy szobában ült a könyvtárban Karcsival!*) avatta fel a könyvtárat, az emléktáblát a legifjabb Gaál, Péter bontotta ki a lepel alól. A projekt az Európai Unió társfinanszírozásában és a Nemzeti Kulturális Fejlesztési Terv keretében valósult meg.

Próbák után nem kellett messzire menni, folytatni a világ megváltását, hiszen a közelben volt a Béke Étterem. Itt jobb napjain a Görcsi-féle banda, vagy Dandi Kari és zenekara muzsikált. S ha még tartott a hangulat, akkor tovább lehetett görgetni a napot a Munkásotthonba (*ma a Hevesi Sándor Színház épülete*).

A ház előtt fekvő férfialak (id. Pál Mihály szobra) csiklandozásra ingerlő talpa kabalának számított, illet megvakarni. Érdekes párhuzam: a szobor alkotójával, majd annak fiával itt, Albertirsán élve ismerkedtem meg. Ifj. Pál Mihállal több alkalommal szerepeltünk, vettünk részt a Dél-Pest megyei Nagy István Csoport tagjaként kiállításokon, művésztelepeken. S ez nem véletlen, hiszen lakhelyemtől, Albertirsától nem messze, Gyömrőn él, alkot.

*

Amint beköszöntött a nyár, a kánikula, végig lehetett kujtorogni a csupa deszka Henz-malomtól az óriás kerekű Mucogi-malomig (ma skanzen) a Zala-partot. A Diófa vendéglőnél bekanyarodva, a Gömbös malomhoz, ahol kis félsziget és a mélyre kotort medrű, kiszélesedő Zala-folyó öble várta a fürdőzőket, a még hosszú ideig működőképes, gabonát őrölő Kaszaházi malomhoz – ahol az egykori strandra már csak egy-két fabodé emlékeztetett. Végül a Baumgartner-malom, Csács felé a Vérmalom.

Végig, a parton, nyaranta a város apraja-nagyja szabályos közösségi életet élt. A fürdés itt, errefelé nem tartozott a veszélytelen foglalatosságok közé, a folyó minden évben szedte a maga áldozatát. Hány meggondolatlan fiú ugrott fejesekeket a zsilipeknél az alattomos, cölöpöket rejtő, kavargó vízbe, s lelte itt halálát.

Az úszás tudományának elsajátítását bátyám *makarenkói* szemlélettel, radikális módon oldotta meg. Nyakába akasztotta karjaimat – a hátán csimpaszkodtam –, s beúszott velem a folyó közepéig. Ott aztán határozott mozdulattal lefejtette a kezeim, kiúszott a partra, s onnan okított, mutatta, mi is tegyek. Némi prüszkölés, kapálózást követően, a vizet derekasan nyelve, végül is meglepve tapasztaltam, hogy élek. Mi több, lebegek a vízen! Persze miután jómagam apa lettem, ezt a fajta pedagógiát nem gyakoroltam, fiam úszás-oktatását inkább szakemberre bíztam.

Kedvenc helyünkön, a Zala öblének egyik oldalán hatalmas fűzfahajlótaviztükörfölé. Kiállóága egy-egyemeletszintnyi magasságban helyezkedtek el. A legnagyobb *kunszt* az volt, ha a legfelső ág ritmikusan mozgatása, belengetése

Miklosovits
László
rajza

utána, a paciens – elismerő pillantások kíséretében –, mint kilótt nyílvevő, vágódott fejfelé a vízbe. Amúgy általában béke honolt, íratlan szabályok mentén zajlott az élet. A folyót szegélyező füves területen kialakultak a napozó-táborozó posztok. A város csinos lányai, párt kereső fiatalok, ipartestületek tagjai, szakmák szerinti eloszlásban, fodrászok, szabók, focisták, sportolók

birtokoltak pokrócnyi területeket.

Az íratlan szabályokra utalva: egy ízben, tanév végeztével, vakációra mindössze néhány hét késéssel tértem haza Pestről. Javában dúlt a strand-szezon. Kilátogatva a partra, nem hittem a szememnek. Az általam bitorolt csekély, téglalapnyi területen senki, magasan állt a fű, mellette, körbe letaposott gyep, s a szokott fürdőző társaság.

A Zala-rét! Erről érdemes még néhány szót ejteni. A smaragd zöld fű, a napsütésben vibráló rét, a túlnyomó részben háborítatlan természet! A várost körülölelő dombok, patak, folyó, a rét, a nagytemplom tornya a távolban. Mit is jelent ez számomra? Talán beszédesebb nálam az a néhány, sebtében felvázolt ifjúkori krétarajz. Itt, a réten a pipitér, a pitypang, a bólintó, lila harangvirágok, végül a margaréta – anyámra (Margit) is emlékeztet, most is kedvenc virágom – hatalmas foltokban virágzott.

De voltak kevésbé meghitt pillanatok, napok, időszakok is. Jött az árvíz! Többször átértük, amikor kezdetben az ezüstös víz a felázott agyagtól, sártól szökült, s a piszkos, gallyakkal teli vízfelület a Kaszaháza-széli házak lábazatáig merészkedett.

Mikor ez az ár már húzódtott vissza a mederbe, mi újabb – mai megítélésem szerint – ostoba kalandokra indultunk. A Zala felsőbb szakaszán a vízre hasalva, szédítő gyorsasággal vitt bennünket az örvénylő ár, le egészen a hídigig. Nem volt könnyű aztán a parthoz kepeztetni, kikászálódni az erős sodrásból. A parton aztán csapzottan, büszkén összenéztünk, kihúztuk magunkat, álltuk a próbát.

Zala-híd. Szintúgy bátorság-próbára csábított. Fellépdeltünk a híd ívére, a magasból igéző volt a táj,

s összeszorított fogakkal túrtuk, míg a közelgő vonat éktelen csattogással átdübörög a hídon.

Később, még évek múltán is, vonattal haza-haza látogatva, a hídhöz közeledve jöttek azok a pillanatok, amikor a talpfák kopogása, a híd visszhangzó zakatolása nyomán gyorsult a szívverés, torkomba gombóc tolt. Ekkor igazán éreztem, hogy újra itt vagyok, hazajöttem.

*

Az azonos érdeklődésű embereket általában összehozza sors. Dús Laci révén ismerkedtem meg Németh János keramikussal. Ők Bernáth Aurél, Borsos Miklós tanítványok voltak. Kellemes perceket, órákat töltöttünk együtt, mindhárman kerestük helyünket a nagyvilágban. Jancsi szavait idézve szeretném feleleveníteni ezt az időszakot:

„- Az első találkozások az ifjúkori, bohém, érdekes, egerszegi világban, azokban a hatvanas években zajlottak, amikor nagy reményekkel vágtunk neki a pályának, az életnek...

Hát így kezdtem én Lacival! Szomorú körülmények közt. Ő akkoriban elvesztette szüleit, de én sem voltam rózsás helyzetben. Ugyan egy jó diplomával kerültem a zalaegerszegi Cserépkályahagyárhoz, először művezetőnek, aztán gyártás-előkészítőnek, később amolyan mindenesnek. „Művész úr”-nak szólítottak, tituláltak gúnyosan, de én végeztem a magam dolgát, bár kétségtelen voltak nem épp az ipari kerámiával kapcsolatos elképzeléseim. Egyszer csak jött egy fiatalember, akinek a vonásaiban, rajzaiban csodálatos gondolatokat, erőt, kifejezési formát vettem észre.

Gondoltam magamban: Ez igen! Ő talán a barátom is lehet, s nem leszek egyedül. Mondtam is neki – Laci! Gyere ide mellém, a kályhagyár máz-előkészítő műhelyébe! Majd megkeresed az ecsetre, festékre, ceruzára, papírra valót. Meg hát arra a kis enniválóra valót is...

Hiszen mi akkoriban nagyon szerényen éltünk. Nekem a gyárral szemben egy volt kocsmahelyiség szolgált műterem gyanánt. Átjártunk oda, s jókat beszélgettünk. Még azt is el kell mondanom – ez örökre bennem maradt –, hogy egymástól vártuk a biztatást. –Laci! Gyere, nézd meg, mit csináltam! Nézd, úgy érzem, te is valami újat, mást akarsz, más irányba gondolkodsz! Talán én is megleltem valamit! – s mutattam az akkoriban gömbök, kúpok, csövek fél-metszeteiből készült domborműveket, - no Lacikám, mit szólsz ehhez?

S akkor, úgy emlékszem, megnyugvással vettük, hogy mindketten elindultunk valamilyen karakteres irányba...”

Talán kiegészítésül még annyit, János szerénysége miatt nem említette, hogy anyám, megjárva a Kékgolyó utcai kórház poklának bugyrait, hiszen gyógyszerész volt, ő is,

mi is tudtuk már, mennyi az élet, hogy nincs tovább.
– Rád bízom a fiam, János – mondta a nálam idősebb
fiatalembernek –, vigyázz rá!

*

A Cserépkályhagyár napi gyártási folyamatát hosszadalmas lenne leírni, minek is untatnám a nyájas olvasót. Mindössze néhány, főként személyemet érintő, fázist emelnék ki. A csempék gyártását megelőzi a tervezés, az első öntőforma létrehozása, ezután következik a sorozatgyártás. A továbbiakban a csempére kerülő, kívánt színű máz összetételének meghatározása, szinte patikamérlegesen való kikeverése. Ezt a feladatot a laborban Németh János végezte. A műhely hátsó fertályában lett az én kis kuckóm. Itt fém lábakon hatalmas méretű dobok, bádoghordók forogtak, rettenetes zajjal. Ez persze érhető, hiszen bendőjükben öklömnyi márványgolyók őrlték, darálták, oldották, keverték össze vízzel a különböző anyagokat, fénoxidokat. Az én feladatom abból állt, hogy a grammra, dekára kikísérletezett mennyiséget, átváltva nagyobb méretekre, a termeléshez szükséges máz-mennyiséget produkáljam. A hordók feltöltésére vizet, porított oxidokat kellett vödörszámra hordani, a hordók feneketlen gyomrába tölteni. Közben persze szállt a por. Késő délutánra, az aznap felhasznált oxidoknak, mázaknak köszönhetően tetőtől-talpig a szivárvány minden színében pompáztam. Nemcsak a köpenyem, orrom, fülem, szemem, szám megtelt a színes porral. Érthető, hogy ez a művelet a fizikai munka mellett rendkívüli figyelmet is igényelt, mert elég volt az előírt mennyiségtől, aránytól, összetételtől akár csak kis mértékben eltérni, égetés után nem a megfelelő szín jött létre. A dolgot még az is nehezítette, hogy maga az égetés több hosszú alagútban, mázzal bevont csempéket hordozó futószalagon történt. A szalag indulása és a berakott, szállított, kiégetett csempe érkezése közt rengeteg idő telt el, hiszen a szalag több száz csempét hordozott. Így bármilyen hiba csak égetés után derült ki, de ekkora már visszavonhatatlanul rengeteg csempe mehetett veszendőbe.

Hát ezt a baklövést sikerült egyszer elkövetnem. Bizonytalan, zaklatott létem, sokirányú elfoglaltságom, a napi munka utáni sok-sok éjszakázás megtette a magáét. Az ott dolgozók, kétkezi munkások, asszonyok döbbenetére az irgalmatlanul dübörgő, forgó hordók, dobok közt nem egyszer sikerült békésen álomra szenderülni.

És persze bekövetkezett a baj. Az álomosságtól kótyagos ember könnyen hibázik.

Valahogy eltértem az előírt mennyiségektől. Közben az üzem nem állt meg, hiszen a férfiak, asszonyok folyamatosan vitték a dobokból ürített friss mázat,

szorgalmasan mártogatták bele a csempéket, a futószalagon aztán elindultak végzetes útjukra, elnyelte őket az alagút torka. Telt az idő...

Lettt aztán meglepetés!

Megjelentek az első darabok! A várt kellemes, sárgászöld szín helyett a borzadályok – „libafos” színűre égett csempék!

A kirúgástól csak Jancsi kitartó protestálása mentett meg.

De voltak közös, szép feladatok is, amikre szívesen emlékezem. A budapesti vár rekonstrukciós feladatai közt szerepelt a gyönyörű, címereket, hatalmi jelképeket ábrázoló, Zsigmond-korabeli cserépkályhák felújítása. Ebből a munkából részfeladatként mi is készítettünk csempéket, igyekeztünk minden szempontból az eredeti példányokhoz igazodni. Az öntőformák pontos kidolgozására, használatára, a felhasználandó anyagok precíz megválasztására, a mázak a korabeli csempék színeihez igazodó összeállítására, vagyis maximális korhűségre törekedve dolgoztunk. Ma is szívesen forgatok kezemben néhány, akkor készült kályhacsempét.

*

Budapest. A főváros, a Képző- és Iparművészeti Középfiskola által kitágult a világ, más méreteket öltött Zalaegerszeg. Valahogy kisebb, ritkán haza-haza látogatva csendesebb, de egyre fojtogatóbb lett a város.

Akik itthon maradtak, azokat jobbra véde a minden szempontból teljes, megalapozott család, ismeretségi kör, s az általuk működtetett burok. Ezáltal csak fokozatosan kellett szembesülniük a társadalom kegyetlen, valóságos működésével.

Mi mindahányan – így vagy úgy – sérültünk. Korán, testközelből szembesültünk magánnyal, ársasággal, halállal, társadalmi igazságtalanságokkal. Az eddig elmondott történetek egy ponton nyertek új értelmet; jómagam, s barátaim, ismerőseim közül sokan – akiket hasonló célok, elképzelések vezéreltek – útra keltünk.

Próbára tenni képességeiket, magasabb mércékhez igazodni, egyedül megcsinálni önmagukat. Hogy aztán ez milyen mértékben sikerült? Fontos?

Egy dolog azonban mindnyájunkat összeköt. Ahogy bennem ma is él a gyermekkor, a barátok, az esti tücsökgzene a Páterdombon, a békák koncertje a Válicka partján, a Vizslaréti, az Alsóerdő, a várost ölelő dombok, lankák, a Fő utca, a nagytemplom és még sok más emlék, mind-mind magunkban hordozzuk a zalai emberek, a felejthetetlen táj szeretetét.

Míg e sorokat jegyzem, jött a hír. Elment, meghalt Tunyogi Péter is. Régen találkoztunk. Fáj, hogy alig-alig sikerül felidézni szemét, tekintetét. Hányan elmentek már? Megint kevesebben lettünk.